

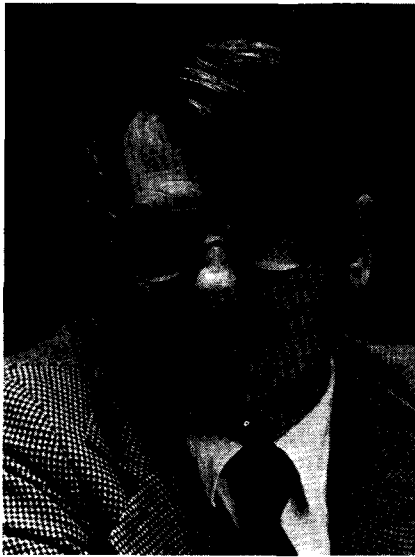
Drinken van het statiegeld

Invdieneffecten zijn uit. Dat is zo ongeveer de enige beleidslijn waarover de *Miljoenennota 1982* zonder meer duidelijk is. Er is geen ruimte meer voor monetaire (voor)financiering van aanvullend beleid; wie wat leuks wil moet eerst echte besparingen vinden. En zo is, op papier althans, dan toch van lieverlede het besef doorgedrongen dat je met keynesiaanse bestedingsverruiming geen structurele aanpassingen kunt doorvoeren. Althans niet wanneer de structuur geblokkeerd zit in verstarde loon- en prijsverhoudingen en een tekort aan risicodragend vermogen (zowel in de sfeer van het geldkapitaal als in termen van ondernemerszin). Ook in de fiscale sfeer geldt blijkbaar dat je een paard wel naar het water kunt brengen, maar niet kunt dwingen om te drinken. Het vervelende is dat wij mensen anders inelkaar zitten. Op de bok hebben we, in ons ongeduld, zitten drinken van ons statiegeld.

Al die Hollandse koetsierscognac is ons nu op de lever geslagen. „Dutch disease”, noemen de Engelsen dat (dat zij, „of all people”, daar nu een woord moeten hebben!). Aan de therapie moet een diagnose voorafgaan: er zijn drie manieren om te drinken van het statiegeld, en dus ook drie dingen die we moeten afderen: 1. een te groot collectief beslag op de nationale ruimte; 2. lenen van het buitenland, en 3. lonen matigen à la Van Agt.

Lange tijd zijn de gevaren van een te groot collectief beslag en met name van een stijgend begrotingstekort eenzijdig vanuit een monetaire invalshoek bezien. Als het tekort te hoog oploopt, zo heet het dan, wordt het onmogelijk om het financieringstekort geheel op de kapitaalmarkt te dekken, en intoring op 's rijks kas of plaatsing van schatkistpapier zet het monetaire evenwicht op losse schroeven. De algemene economische malaise heeft er evenwel, zoals gezegd, toe geleid dat de paarden niet erg dorstig waren, en dat de monetaire ruimte die het rijk schiep, niet (geheel) in vraaginflatie is omgezet. Dat was nog een geluk bij een ongeluk.

Serieuzer moeten we het verwijt nemen dat de overheid de particuliere sector uit de kapitaalmarkt gedrongen heeft. Of eigenlijk moeten we het anders zeggen: dat de overheid er verantwoordelijk voor is dat de bedrijven geen financiële verplichtingen meer kunnen aangaan. Want de pijn zit hem niet eens zozeer in de beschikbaarheid van krediet als zodanig.

Die valt nog wel mee, en wordt in 1982 alleen maar beter, bij een fors betalingsbalansoverschot. De moeilijkheid is eerder dat de kapitaalquote van industriële bedrijven in 1981 en 1982 rond de 0% zal liggen, en dan valt niet in te zien op grond van welke verwachtingen er nog substantiële nieuwe verplichtingen kunnen worden aangegaan. In zo'n situatie kan de gemiddelde ondernemer zich niet permitteren om te investeren, dan moet hij de continuïteit van zijn bedrijf op korte termijn wel veiligstellen door zijn verplichtingen te verlagen. In de bedrijfsresultaten is de vrucht van de matiging teloor gegaan in hogere energiekosten en een blijvend hoge collectieve-lastendruk. Matiging is geen winst gebleken, en daardoor ook geen werk. In die zin is niet alleen het overheidstekort als zodanig, maar het totale beslag van de collectieve sector op de nationale ruimte een zware last gebleken voor het bedrijfsleven.

Meer specifiek is inmiddels ook de last van de binnenlandse schuld voelbaar geworden. Volgens het macro-economische simplisme van „we owe it to ourselves” kan die schuld geen last zijn, nee. Maar wie afwentelings- en besluitvormingsproblemen tot zijn denkwereld toelaat zal schrikken van wat de *Miljoenennota* op blz. 37 voorrekenet: „In 1980 bedroegen de rente-uitgaven 6,9 miljard, in 1981 worden zij geraamd op 9 miljard en in 1982 op 11,5 miljard. In deze jaren bedraagt de jaarlijkse stijging dus meer dan 2 miljard. Dit betekent dat bij een gemiddelde reële groei van het nationale inkomen van 1% per jaar — of ruim 3 miljard — en drukstabilisatie, het gehele aandeel van de collectieve sector in de groei — thans ongeveer twee derde — besteed moet worden aan extra rentebetalingen”. Dat is nog eens drinken van je statiegeld.

Lenen van het buitenland doen we al vele jaren, en op grote schaal. De stroom van oledollars die de Zwitserse bankiers weg te zetten hebben, is in de jaren zeventig goed geweest voor zeker 30% van de Nederlandse schuldgift. Die 30%, waarmee wij „boven onze stand” leefden is ten koste gegaan van de internationale kapitaalmarkt ruimte voor de ontwikke-

lingslanden die dat geld echt nodig hebben, en heeft ons intussen al een lieve duit gekost in jaarlijkse rentebetalingen aan het buitenland. Niettemin zijn er fantasten die de staat rechtstreeks op de buitenlandse kapitaalmarkt zouden willen laten opereren. Waar dat toe moet leiden als het gas op raakt, de gulden minder robuust wordt en de herbeleggingen niet meer in Nederlandse schuld worden gedaan, laat zich raden. Nee, we moeten geen kapitaal importeren, maar juist kapitaal exporteren, als de continuïteit van onze welvaart ons lief is.

Wat de loonmatiging betreft geeft de *Miljoenennota* terecht hoog op van de verbetering in onze concurrentiepositie met 11% in de jaren 1979 t/m 1981. Als gevolg daarvan kan de groei van het volume van onze uitvoer in 1982 voor het tweede achtereenvolgende jaar boven de stijging van de wereldhandel uitkomen. Toch zijn er verschillende dingen fout met het gevoerde matigingsbeleid. Ik zei al dat het bedrijfsleven alléén voor de ruilvoetverslechtering is opgedraaid. In de collectieve sector is niet serieus gematigd. Dat is vooral te wijten aan het kabinet, dat geen voet bij stuk gehouden heeft, maar daarnaast ook aan het parlement, dat het ombuigingsbeleid heeft doorkruist zonder compensatie te bieden.

Het uitblijven van wezenlijke ombuigingen bij de overheid heeft twee pijnlijke consequenties voor het matigingsbeleid t.a.v. de arbeidsvoorwaarden. In de eerste plaats is er daardoor geen alternatief voor een continuïteit van die matiging, ook nu daar geen winst en dus ook geen werk tegenover blijkt te staan. Daarmee is de aanvaarding van zo'n uitzichtloos inkomensbeleid de achillespees van het economische herstel geworden, en dat zonder dat het vorige kabinet in staat is gebleken enige voortgang te maken met het voorontwerp voor een Raamwet op de inkomensvorming.

In de tweede plaats is er door deze gang van zaken nauwelijks ruimte voor een differentiële inkomensontwikkeling, die de *Miljoenennota 1982* (blz. 41) terecht een voorwaarde acht voor een beter functioneren van de arbeidsmarkt. Matiging zonder dat daar iets herkenbaars tegenover staat, leidt tot polarisatie. En dat is het laatste dat we nodig hebben om de huidige economische en politieke crisis te boven te komen. Want nog kortzichtiger dan drinken van het statiegeld is drinken van elkanders bloed.

D. J. Wolfson